

Serbest Ticaret Üzerine Yedi Ahlâkî İlke*

Daniel T. Griswold

59

Piyasa

ABD'nin ticaret politikası her zaman "iktisadî fayda" açısından ele alınır; yani serbest ticaret gelirleri artırıyor mu, azaltıyor mu? İstihdam mı yaratıyor, işyerlerini mi kapatıyor? Birleşik Devletler endüstrisine yararlı mı, yoksa zararlı mı? Fakat istatistiklerin ve anekdotların ardında, insan doğası hakkındaki ahlâkî varsayımlar, bireyin bağımsızlığı ve özgür bir toplumda hükümetin görevi konuları yatıyor. Serbest ticaret üst düzey bir verimle ürün ve ürün artışını sağlayabilir, fakat bu durum ahlâkî olarak korumacılıktan üstün müdür?

Nisan ayında Quebec'te yapılan Amerika Kıtası zirvesi sırasında serbest ticaret, onu, demokrasinin altını oyan ve fakirleri sömüren bir araç olarak görüp lanetleyen anti-kapitalist bir kitle tarafından protesto edildi. Bazı inançlı muhafazakârlar ise serbest ticareti şeytanın bir oyunu olarak tarif ediyor. Reformist Parti'nin başkan adayı Pat Buchanan 1998 yılında çıkan *Büyük İhanet (The Great Betrayal)* adlı kitabında, serbest ticaret öğretisini, "din dışı anlayışın (secularist faith), kilise ve kraliyete başkaldırının ilk adımı" olarak tanımlıyor. Aile Araştırma Konseyi eski müdürü ve Birleşik Devletler'in yenik başkan adayı Gary Bauer ise Amerikan ticaretini, Sovyet kontrolü altındaki Çin ticareti ile karşılaştırıyor.

Başkan Bush, Amerikan Konseyi toplantısından önce katıldığı bir müzakere-deki konuşmasında, "Serbest ticaret, yalnızca ekonomik bir fırsat değil, aynı zamanda ahlâkî bir zorunluluktur. Ticaret istihdam yaratır. Serbest pazarları benimsediğimiz zaman dünyanın yoksul kesimine yeni umutlar taşımış; serbest ticareti teşvik ettiğimiz, yaygınlaştırdığımız zaman ise siyasî özgürlüğü teşvik etmiş oluruz. Sınırlar ötesi ticareti olumlayan toplumlar, bir çırpıda ve hatasız bir şekilde olmasa da, iyi bir zamanlamayla demokrasiyle kucaklaşacaklar" demişti.

Serbest ticaret yanlıları, görüşlerini açıklarken, ahlâkî tartışmalara girmekten kaçınmamalıdır; böylesi tartışmaların kültürümüzdeki yeri çok eskilere dayanır. Yunanlı ozan Homeros, Odessa destanını ticaretin etkilerinden bahsederek güçlendirir.

*Cyclopsların bir tek gemileri yok diye
Burnu koyu vişne çürüğü
Hiçbir tersaneli de bulunmaz orada
Eli ayağı düzgün bir gemi mimarı
Uzak limanların çağrısına doğru
Onları götürecek bir tek gemileri bile yok
Oysa kalmadı kendilerinden gayrı
Ticareti kendilerinden gayrı yapan insan*

*İşte böylesi ustalar
İçinde yaşamının doyumsuz olduğu
Bir cennete çevirmelidirler bu adayı*

İncil, zenginliğin beraberinde kibiri de getirebileceği uyarısında bulunmakla birlikte uluslararası ticareti yasaklamaktadır. İlk krallıklarda, ticaretin Kral Solomon'un yarattığı uygarlığın bir parçası olduğu gerçeği aktarılıyor: "Solomon, denizlerde ticaret yapan bir filoya sahipti. Her üç yılda bir ülkeye dönen gemiler, çeşitli hayvanların yanı sıra fildişi, gümüş ve altın getirirdi." İncil'in ikinci kısmında, İsa henüz bebekken ona çeşitli hediyeler getirmek üzere Arabistan'a ve hatta Pers topraklarına kadar gitmiş olan, Doğu'nun en zeki adamının hikâyesini okuruz. (Tanrı'ya şükür hava alanında uyulması gereken kurallarla veya Arapların İsrail protestosuyla başları ağrımamış.)

Tevrat'ta adı geçen peygamberlerden Ezeziel Akdeniz'in hareketli liman şehri Tyre halkına, ticaretteki üstün yetenekleri sayesinde ulaştıkları zenginliğin, onları kibirli insanlar haline getirdiği uyarısında bulunuyor. Buna karşın İncil tüccarlardan sert bir şekilde bahsederken bile, uluslararası ticareti değil, tüccarların karakterini ve açgözlülüklerini lanetliyor. Günah olarak nitelenen ticaret yapmak değil, ayarsız teraziler kullanmak, açgözlülük, haddinden fazla lüks içinde yaşamak, zenginliğin beraberinde getirdiği kibirden payını almaktır. Bu bakımdan, bilimsel buluşlar ve çalışkanlık ne kadar günahsa, ticaret de o kadar günahdır.

Milattan sonraki birkaç yüzyıl içinde yaşamış kimi teologlar ve filozoflar ulusların kendi aralarında yürüttüğü ticareti Tanrı'nın bir armağanı olarak adlandırmışlardır. Dartmouth Koleji profesörlerinden Douglas Irvin 1996'da çıkan *Against the Tide: An Intellectual History of Free Trade*¹ adlı kitabında, ticaretin bu ilk zamanlardaki algılamışını, "Uluslararası Ekonomi Öğretisi" olarak kabul eden bir dönem olarak açıklamıştır. Bu öğretiye göre, Tanrı uluslararası ticareti teşvik etmek için ürünleri ve kaynakları düzensiz olarak dünyanın farklı yerlerine dağıtmıştır.

Milattan sonraki 4.yy'da, pagan yazar Libanius daha da ileri gitmiştir:

Tanrı her millete her üründen vermemiştir; bunları dünyanın değişik bölgelerine dağıtmıştır ki, ihtiyacı olanın diğerinden yardım alabilmesiyle insanlar arasın-

1. "Serbest Ticaretin Bilimsel Tarihi"

da sosyal ilişkiler gelişsin. Bu da sonunda ticareti yarattı ve herkes her ürünü, nerede üretilirse üretilsin, satın alabilme olanağına sahip oldu.

Batı'nın etik düşüncesi serbest piyasa politikasıyla ilgili sağlam temelli görüşler sunar. İşte bu geleneği gözeten ülkeler arasındaki serbest ticarete temel olacak yedi ahlâkî kural:

Bir: Serbest Ticaret Bireysel Onuru ve Bağımsızlığı Gözetir

Dürüstçe çalışan bir insanın en temel haklarından biri emeğinin karşılığını almasıdır. Hükümetin, insanların kendi ürünlerini, ister farklı kentlerde, ister okyanus aşırı bir yerde üretilen başka ürünlerle değiştirmesini engellemesi, bu temel hakkın ihlâli anlamına gelir.

Korumacılık bir çeşit hırsızlıktır ve On Emir'den sekizincisinin ve hırsızlığı yasaklayan yasaların ihlâlidir. Genellikle tüketicilerin geniş bir kısmından alır ve bunu, paraya yönelik tek iddiaları "serbest rekabet ortamının çöküş getireceği" olan bir grup üreticiye verir.

Serbest ticaret, bireye, kendisine ait olan bir şeyin kontrolünü teslim ederek adaletin en temel hususunu karşılamış oluyor. Bu konuda Frederic Bastiat 1849 yılında çıkan *Korumacılık ve Komünizm* adlı makalesinde şunları söylüyor:

"Bir şey üreten veya edinen herkes, onu kendi yararı doğrultusunda kullanma veya dünyanın neresinde olursa olsun ihtiyacını karşılayacak ürüne sahip olan kişiye yollayabilme şansına sahip olmalıdır. Toplumsal düzene ve ahlâka aykırı hiçbir faaliyette bulunmayan ve yaptığı tek şey, diğerlerinin ihtiyaçlarını karşılamak olan birini bu haktan yoksun bırakmak, yağmanın ve temel hak ve özgürlüklerin ihlalinin meşrulaştırılması demektir.

İki: Serbest Ticaret Devletin Gücünü Sınırlar

Serbest ticaret dürüstlüğü, merkezileşmiş endüstri politikasının insan odaklı sistemine nazaran, Adam Smith'in deyişiyle "özgürlüğün doğal sistemine" oturttuğu için korumacılıktan daha etkilidir. Bu sayede bireylerin yaratıcı ve üretici güçlerini kullanmalarına da olanak verilir.

Bireyin ne alıp satacağına, hangi hizmetlerden yararlanacağına, nerede üretim yapılacağına bir grup politikacının karar vermesinin inandırıcı hiçbir ahlâkî nedeni olamaz. Ekonomik karar alma sürecine mümkün olan herkesi katmak suretiyle, serbest ticaret, sürekli hata yapma riski bulunan ve iktidarın çekiciliğine ve suistimaline eğilimli olan iktidar seçkinlerinin toplumu zarara uğratan güçlerini kısıtlıyor.

İktisatçıların iki yüzyıldır üzerine basa basa belirttiği gibi; korumacılığın, üreticilerin belli bir kesimine ve hükümet kasasına bahşettiği miktar, tüketici kitlesinin üzerine bindirilen kayıplardan hep daha azdır. Bu ağır yükün, serbest ticaret mekanizmasının bireylere sunabileceği olanaklar düşünüldüğüne, ülkenin üretim kapasitesini bir bütün olarak zarara uğratacağı söylenebilir.

Korumacılık yanlısı politikaları benimseyen üreticiler, vatandaşların gelirlerini, seçme haklarını gasp etmekle kalmıyor, aynı zamanda toplumun ekonomik

gücünü de zayıflatıyor. Korumacılar, vatanseverlik ve yardımseverlik gibi lafları ağızlarından düşürmüyorlar ama amaçları tamamen ben-merkezci, bencilcedir.

Üç: Serbest Ticaret Bireylerin Etik Değerleri Geliştirmesine Zemin Hazırlar

Serbest pazar ortamında başarılı olmak isteyen üreticilerin diğerlerinin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek ürünler sunması gerekmektedir. Fakat en büyük ekonomik başarının sahipleri küçük bir kesimin değil, çoğunluğun ihtiyaçlarını karşılayabilenlerdir.

Papa 2. Jean Paul 1991'deki konuşmasında; pazar sisteminin, toplumun menfaati için çıkarılmış zahmetli, fakat gerekli yasaların uygulanmasında olduğu gibi, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinde de sadakat, güvenilirlik ve karşılıklı risk alma hususlarının gözetilmesinde zeka, azim ve çalışkanlık gibi erdemlerin belirleyici olmasına önyak olduğuna dikkat çekmiştir. Bu özelliklere ek olarak, ticaret diğerlerinin de dürüst ve ahlâklı davranmalarını sağlar.

Ticaret, işini dürüstçe yapanları uzun vadede ödüllendirir. Mallarını zamanında ihraç edemeyen satıcı veya kredisi az olan alıcı, daha sonra bu eksiklerini telafi edebilir. Bir başka deyişle, iyi iş ile iyi ahlâk arasında doğal bir çelişki yoktur. Serbest pazar, birbirinin tamamlayıcısı olan bu iki unsurun (iş ve ahlâk) yasaları çerçevesinde hüküm sürer.

Dört: Serbest Ticaret İnsanları Biraraya Getirir

Ticaret, iktisadî faaliyetlerin ötesinde insan ilişkilerine yeni boyutlar katar. Birbirleriyle ticaret yapan uluslar, sınırlarından içeri ticarete konu olan maddelerden başka şeyler de alır. Bunların arasında insanların ve fikirlerin de olması kaçınılmazdır. Fax makineleri, cep telefonları ve internet yalnızca uluslararası ticaretin değil, aynı zamanda arkadaşlığın ve evangelizmin¹ de araçları olarak yeryüzünde hızla yayılıyor.

East Gates International başkanı, Billy Graham'ın oğlu Ned Gratham 1999'da Cato Politika Forumu'nda genişleyen ticari mekanizmanın örgütünün Çin'de yürüttüğü misyonerlik faaliyetleri üzerindeki etkisi hakkında yaptığı konuşmada şunları söylüyor:

On yıl önce, herhangi bir Çinliyle bilgi teknolojisinden yararlanarak iletişim kurmak neredeyse mümkün değildi. Çin'de bulunan arkadaşlarımızdan biriyle görüşmek istediğimizde, eğer özel bir telefon numarası yoksa, ki iç bölgelerde çok nadir telefon bulunuyordu, ona posta yoluyla ulaşıyorduk. Bugün ise, zorluklara rağmen, bir çok şey değişti. Fax, cep telefonu ve e-posta yoluyla Çin'in dört bir tarafındaki arkadaşlarımızla rutin görüşmeler yapıyoruz. Bilgi teknolojisinin yaygın

1. Medya aracılığıyla fikirlerini yayma özelliğiyle öne çıkan köktendinci Hıristiyan grupların genel adı (ç.n.)

laşması Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki faaliyetlerimizin organizasyonu ve gelişimini daha etkin bir hale getirdi.

Bugün Çin'de, 100'den fazla misyoner grup, Hristiyanlığı yaymak üzere yasal olarak çalışıyor veya çalışma başvurusu yapıyor. 1992'den beri Ned Graham'ın örgütü Çin'de kayıt altına alınmamış insanlara yasal yollardan iki buçuk milyondan fazla İncil ulaştırmıştır. Bu faaliyetler, Çin'in 20 sene önce başlattığı ve Amerika tarafından siyaseten de karşılık bulan dünya pazarına açılma sayesinde yürütülebilmektedir. Bugün 20 milyondan fazla Çinli internet kullanıyor ve bu sayı her geçen gün artıyor. Çin'deki telefon hatları ve cep telefonu kullanıcı sayısı geçen on yıla nazaran on kat arttı. Özgür toplum anlayışının çağımızdaki en etkin savunucularından biri olan Hayek'in çalışmaları günümüzde ana karada yasal olarak yaygınlaşmış durumdadır. Serbest ticaret Çin'e ve eskinin kapalı diğer toplumlarına yeni fikirler ve yeni ilişkiler sunmuştur.

Beş: Serbest Ticaret Diğer Temel İnsan Haklarını da Destekler

Bu madde, herhalde diğerlerinin içinde en çok tartışıldır; Çin ile yapılan ticari faaliyetlerin ve insan hakları ve demokrasi adıyla uygulanan yaptırımlara dair süren tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Genel yaşam standardını yükseltmek suretiyle serbest ticaret, insanların daha kuvvetli eğitim olanaklarına kavuşmasına da, bilgi birikiminde alternatif kaynaklar kullanma imkanı kazanmasında ve temsil gücü daha yüksek olan hükümet yapılarını oluşturabilecek bağımsızlık anlayışına sahip orta sınıfın yaratılmasında önyak olur. Genişleyen ticaret olanakları sayesinde ulaşılan zenginlik, hükümeti dışarıdan etkileyen ve fikir üretebilen sivil toplum örgütlerini ayakta ve diri tutar. Sivil özgürlüklere ve temsil gücü daha yüksek hükümetlere acil ihtiyaç duyan Tayvan, Güney Kore ve Meksika gibi ülkelerde bu ihtiyaçlar pazara ilişkin yeniliklerin ve serbest ticaretin desteğiyle oluşan ekonomik gelişmeler yoluyla karşılanabilir.

Bilindiği üzere, ekonomik olarak daha serbest uluslar diğer özgürlüklerden de paylarını alıyor. Son 25 yıldır dünya, merkezi ekonomik kontrolleri bırakıp, serbest global pazarları benimsediğinden, siyasi ve sivil özgürlükler de arttı. Bağımsız bir topluluk olan "Freedom House" 1975 yılında sadece 42 ülkede insanların sivil ve siyasi özgürlüklere sahip olduğunu belirtmişti. Bugün bu sayı 85'i buldu. Dünyada siyasal ve sivil özgürlüklere sahip insanların oranı %18'den %40'a çıkmıştır.

Michael Novak, *Business as a Calling* (Dini Bir Vecibe Olarak İş Hayatı) adlı kitabında "Wedge Teorisi" adını verdiği görüşlerini açıklıyor:

"Teorinin katalizörü olan kapitalist pratikler, özgür toplumun pratik ve fikriyatıyla temas halindedir; nicel olarak artış gösteren orta sınıfın siyasi olarak güven duyacağı ekonomik büyümenin yaratıcısıdır; orduya ve parti liderlerine alternatif olacak başarılı iş adamlarını yüceltir. Yani, kapitalist şirketler otoritenin etkisi altındaki demokrasinin arasına sıkışmıştır."

Çin’le geliştirilen ticari ilişkilerin durdurulmasını isteyen dindar muhafazakârlar, Çin toplumu ile bugüne kadar ulaşılan en olumlu ilişkiyi ortadan kaldırarak insan hakları sürecini aksatabilirler. Kuşkusuz, Çin hükümeti baskıcı, otoriter bir rejim olarak muhalefeti zindanlarda çürütmekte ve vatandaşlarının özel yaşamlarına bile müdahale etmektedir. Bu, herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Söz konusu yanlışlar olmasaydı bugünkü Çin hükümeti, totaliter Mao Tse Tung devrinde Kültür Devrimi ve İleri Atılım Hamlesi ile toplumsal düzenin yerle bir olduğu ve sayısız insanın öldürüldüğü yönetimden sonraki en kötü yönetim olmazdı. Çin halkı henüz biz Batılılar gibi siyasî ve sivil haklardan yararlanma olanağına sahip değil; fakat 30 yıl öncesine göre daha özgür ve fiziksel olarak daha iyi durumda. Tam da bu sebepten dolayı ekonomik ve ticari liberalizasyona minnet duyabilirler.

Altı: Serbest Ticaret Barışı Destekler

Richard Cobden, 1845 yılında İngiliz Avam Kamarası’nda yaptığı bir konuşmada serbest ticareti, ticari ilişkiler dolayısıyla oluşan barışçıl bağların ülkeleri daha da yakınlaştırması için tasarlanmış bir gelişme olarak adlandırmıştı. Serbest ticaret barışın garantisi değildir elbette, fakat savaş giderlerini olağanüstü boyutlara çıkartarak insanları ve hükümetleri barışa yönlendirir. Uluslar büyümekte olan pazarlar dolayısıyla daha da iç içe geçmiş olduklarından, en büyük kayba ticaret engellendiği zaman uğrarlar.

Geçtiğimiz yıllarda, globalizmin ve demokrasinin aynı paralelde ilerlemesi, en çok barışa yaradı; 1987’den bu yana tüm dünyadaki silahlanma harcamaları 1/3 oranından fazla geriledi. Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte, süper devletlerin birbirleriyle savaşma tehlikesi kayboldu. Bugün, silahlar ülkeler arasında değil, ülkelerin içlerinde patlıyor.

1930’lardan itibaren sanayileşmiş ülkeler birbirleriyle ticari savaş halindeydiler. Ulusal sanayinin korunması amacıyla gümrük vergileri yükseltildi ve kotalar koyuldu. Sonuç olarak, diğer ülkeler de önlemlerini artırınca, global ticaret tıkan-
dı ve dünya derin ve uzun süreli bir ekonomik bunalımla yüz yüze geldi. Bu dehşet verici ekonomik buhran, sonu İkinci Dünya Savaşı’na varan çatışmaları doğurdu. Bu nedenle Amerika çok taraflı ticari antlaşmalara dayalı, serbest ticaretin teşvik edilmesi yönündeki savaş sonrası politikasını zenginliği olduğu kadar, barışı da gözetecek şekilde belirlemiştir.

Yedi: Serbest Ticaret Yoksulları Besler ve Giydirir

Serbest ticaret, yoksulları, onlara ailelerini geçindirebilme ve zenginleşebilme konusunda geniş olanaklar sunarak güçlendirir. Ekonomik potansiyeli mümkün olduğunca her kesime dağıtan serbest ticaret bu sayede az gelişmiş toplumlarda elit kesimin ülkenin kaynaklarını yağmalamasının önüne geçerek yoksulları kollar. Buna kanıt olarak tüm dünyada göç halindeki yoksulların tutumlarını gösterebiliriz. Milyonlarca yoksul, ekonomisi kapalı ve kontrol altındaki ülkelere kaçıp, açık ve daha az kontrollü ekonomiye sahip ülkelere gelmek istiyor. Her ne

kadar Batı'daki "avukatları" halen anlamamış olsa da, yoksullar, serbest ekonominin ihtiyaçlarını karşılayan bir sistem olduğunun farkına vardılar.

Ticarete açık ülkeler zenginliğe daha çabuk ulaşma olanağına sahiptir; tıpkı ücre ve iç bölgelerde bulunan yerleşimlere nazaran liman kentlerinin veya üzerinde gemilerin işleyebildiği nehirlerin bulunduğu şehirlerin zenginliğe daha yakın olması gibi.. James Gwartney ve Robert Lawson'un imzasını taşıyan "Dünya'da Ekonomik Özgürlük" adlı son çalışma, 1980-1998 arası serbest ekonomiyi benimsemiş ülkelerin, kapılarını ticarete kapayan diğer ülkelere göre neredeyse beş kat daha fazla geliştiği gerçeğini ortaya koymuştur. Bu ticaret anlayışı hatırı sayılır oranda yoksulları da refaha kavuşturmuştur. Bunun en dramatik örneği şudur: Dünya Bankası'nın tahminine göre yoksulluk sınırının altında yaşayan Çinlilerin sayısında 1978'den bu yana 200 milyon civarında azalma olmuştur. Çin'in normal ticaret statüsünün iptali, diğer tüm olumsuz sonuçlar arasında, insanlık tarihinin gelmiş geçmiş en başarılı yoksulluğu önleme programının geciktirilmesi anlamına gelir. Öte yandan, Güney Asya ve Afrika'nın aşağı Sahra bölgesi gibi, yoksulluğun kontrol edilemez bir hale geldiği bölgeler ticarete ve yabancı yatırımlara en az açık bölgeleridir.

Tüm bu sebeplerden dolayı, ticari ambargoların yükü en çok hedef ülkelerin yoksul kesimlerinin üstüne biniyor. Kurban edilen insanlara yardım etme amacıyla uygulanan Birleşik Devletler politikalarının sonuçlarından yoksullar mağdur olurken, siyasi liderler abartılı yaşam tarzlarını koruyan otoritelerine sıkı sıkıya sarılırlar. Emin olun, ABD ticaretine ve yatırımlarına ambargo konulması sonucuyla milyonlarca yoksul mağdur edilirken, Küba'daki komünist liderler ve Burma'da hüküm süren cunta zengin sofralarının, özel şöförü arabalarının keyfini çıkarıyor.

Buraya kadar yapılan tüm açıklamalar göstermektedir ki, serbest ticaret politikası gerekli olduğu kadar etkilidir de. Serbest ticaret devlet otoritesini kısıtlar ve özgürlüğün, otonominin ve bireyin sorumluluğunun önünü açar. Erdemli ve sorumlu kişi davranışlarını teşvik eden insanları, sınırların ve kültürlerin ötesine ulaşan "iş birlikteliği" kavramının etrafında toplar. Fikrin ve evangelizmin gireceği kapıları aralar. Kontrol edilmeye çalışılan insanların bağımsızlıklarını, haklarını ve özgürlüklerini geliştirerek, diktatörlüklerin otoritesinin mezarını kazar. Ülkeler arası barışı destekler; yoksulların gıda ve sağlık harcamalarına katkıda bulunur, çocuklarına daha iyi bir gelecek hazırlamada yardımcı olur. Peki bu anlatılan erdemlerden hangisi bizim serbest ticareti reddetmemize sebep olabilir.

Çeviri: Emrah Akkurt

* "Seven Moral Arguments for Free Trade", *Cato Policy Report*, Temmuz-Ağustos 2001, C. 23, No: 4.